

دانشگاه پیام نور مرکز بین الملل قشم
پایان نامه جهت اخذ کارشناسی ارشد
رشته تاریخ اسلام

عنوان

شیوه‌های آموزشی و تبلیغی جریان وهابیت در دوره معاصر

استاد راهنما

دکتر سید صاحب برزین

استاد مشاور

دکتر حسین هژیریان

نگارش

معصومه صدری راد

تابستان ۱۳۹۹

چکیده

در عصر حاضر فرقه‌های انحرافی، بیشترین سهم را در ایجاد تفرقه بین مسلمانان و عقب‌ماندگی آنها داشته اند؛ یکی از این فرقه‌ها وهابیت است که نشأت گرفته از مشرب فکری سلفیه و عمده عقاید آن متأثر از ابن تیمیه، یکی از علمای مذهب حنبلی در قرن هفتم و هشتم ه.ق می باشد.

این پژوهش که از نوع توصیفی و تحلیلی می باشد، ما به دنبال این بودیم که وهابیون از چه شیوه های آموزشی و تبلیغی در دوره معاصر برای نشر عقاید و نفوذ خود استفاده می کنند؟ پس از بررسی های انجام شده به این نتیجه رسیدیم که وهابیون از روش های مختلفی مانند راه اندازی مراکز علمی، فرهنگی و دینی، در جهت چاپ کتب و مجلات و نشر آن در موسم حج بین مسلمانان و کشورهای همسایه با هدف شبهه افکنی، استفاده فراوان از امکانات رسانه ای (ماهواره ای و اینترنتی)، اعزام کاروانهای تبلیغی به نقاط مختلف جهان اسلام، کمک های مالی و تسلیحاتی به گروههای تکفیری جهت ایجاد رعب و ترور و تفرقه بین مسلمانان، استفاده می کنند. علاوه بر روش های آموزشی و تبلیغی، عوامل دیگری نیز در گسترش این فرقه موثر بوده اند از جمله: عربستان به عنوان بزرگترین حامی مالی و استعمارگرانی چون انگلیس و آمریکا با هدف تفرقه و تنش بین مسلمین و تسلط بر چاههای نفتی، اوضاع سیاسی منطقه (افول قدرت عثمانی، پیشروی ارتش شوروی در افغانستان، انقلاب جمهوری اسلامی ایران و ...) اقلیت های قومی و فرقه ای ساکن در مرزها و فقر اقتصادی و اعتقادی مناطق محروم.

با این حال بهترین راهکارها در جهت مقابله با چالش های ایجاد شده از این تبلیغات، تبیین و تقویت آموزه های دینی از طریق نشر کتب و مجلات، استفاده از رسانه ها و فضای مجازی، افزایش حوزه های علمیه و تربیت مبلغان سخنور، تلاش در جهت وحدت مسلمین، شناسایی کانون های رخنه وهابی، اتحاد و تقویت روابط دوجانبه کشورهای همسایه، محرومیت زدایی مناطق محروم و ... می باشد.

واژگان کلیدی: آموزش، تبلیغات، وهابیت، مسلمانان، دوره معاصر.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده.....
۶.....	فصل اول: کلیات پژوهش.....
۸.....	مقدمه.....
۹.....	۱-۱ بیان مسأله.....
۹.....	۲-۱ ضرورت و اهمیت پژوهش.....
۱۰.....	۳-۱ اهداف پژوهش.....
۱۰.....	۴-۱ سؤالهای پژوهش.....
۱۱.....	۵-۱ فرضیه های پژوهش.....
۱۲.....	۶-۱ روش تحقیق.....
۱۲.....	۷-۱ کاربرد.....
۱۲.....	۸-۱ قلمرو پژوهش.....
۱۳.....	۹-۱ سوابق تحقیق.....
۱۶.....	۱۰-۱ تعریف مفاهیم.....
۱۶.....	۱-۱۰-۱ فرقه و فرقه گرایی.....
۱۶.....	۲-۱۰-۱ سلفیه.....
۱۷.....	۳-۱۰-۱ وهابیت.....
۱۸.....	۴-۱۰-۱ تبلیغات.....
۱۹.....	فصل دوم : تاریخچه وهابیت.....
۲۰.....	مقدمه.....
۲۱.....	۱-۲ ریشه های پیدایش وهابیت.....
۲۱.....	۱-۱-۲ احمد بن حنبل.....

- ۲-۱-۲-۲ بر بهاری ، کهن ترین الگوی وهابیت ۲۲
- ۳-۱-۲-۲ ابن تیمیه ۲۳
- ۱-۳-۱-۲ عقاید دینی ابن تیمیه ۲۵
- ۴-۱-۲-۲ محمد بن عبدالوهاب ؛ بنیان گذار وهابیت ۲۸
- ۱-۴-۱-۲-۲ ارتباط محمد بن عبدالوهاب با استعمارگران ۲۹
- ۲-۴-۱-۲-۲ توافق محمد بن عبدالوهاب با ابن سعود ۳۱
- ۳-۴-۱-۲-۲ وضعیت درونی و بیرونی جهان اسلام در زمان محمد بن عبدالوهاب ۳۲
- ۲-۲ چگونگی گسترش وهابیت بعد از ابن عبدالوهاب تا زمان حاضر (حضور وهابیت در اطراف خلیج فارس) .. ۳۳
- ۳-۲ مبانی فکری وهابیت و مقایسه آن با دیگر فرقه ها ۳۷
- ۴-۲ ریشه های فکری و وهابیت ۴۹
- ۱-۴-۲-۲ امویان ۴۹
- ۲-۴-۲-۲ خوارج ۵۰
- ۳-۴-۲-۲ حنبلی ۵۱
- ۴-۴-۲-۲ سلفیه ۵۲
- ۵-۴-۲-۲ احمد بن تیمیه ۵۲
- ۶-۴-۲-۲ اصحاب حدیث و رأی ۵۳
- ۵-۲ انواع وهابیت ۵۳
- ۱-۵-۲ وهابیت حکومتی (ستی) ۵۳
- ۲-۵-۲ وهابیت جهادی (ارهابی - افراطی) ۵۴
- ۳-۵-۲ وهابیت اصلاحی (تبلیغی) ۵۴
- فصل سوم : شیوه های آموزشی و تبلیغی وهابیت در دوره معاصر ۵۶
- مقدمه ۵۷
- ۱-۳-۱-۳ موسسات علمی، فرهنگی ، مذهبی ۵۸
- ۱-۱-۳-۳ تاسیس دانشگاهها، مدارس و حوزه های علمی ۵۸

- ۲-۱-۳ ساختن بیمارستان ها، مساجد و بناهای متعدد ۶۰
- ۳-۱-۳ مراکز انتشاراتی و کتابخانه ای منطبق با اعتقادات وهابیت ۶۳
- ۲-۳ بکارگیری جدیدترین فناوری رسانه ای ۶۴
- ۳-۳ استفاده از تاکتیک های مختلف در جهت عوام فریبی و تفرقه افکنی ۶۶
- ۱-۳-۳ تهمت و افترا به شیعه ۶۷
- ۲-۳-۳ تحریف کتب و احادیث ۶۷
- ۳-۳-۳ تالیف کتب به دیدگاههای خود و انتساب آن به علمای شیعه ۶۸
- ۴-۳-۳ برجسته سازی و بزرگ نمایی ۶۹
- ۵-۳-۳ همگانی جلوه دادن مرام فرقه ای خود ۷۰
- ۴-۳ استفاده از موسم حج در جهت نشر وهابیت ۷۰
- ۵-۳ تربیت مبلغان و سخنرانان وهابی ۷۱
- ۶-۳ سرمایه گذاری های مالی و کمک های بلاعوض در راه نشر وهابیت ۷۲
- ۷-۳ ایجاد اختلاف میان شیعیان و اهل تسنن از طریق گروههای تروریستی ۷۴
- ۸-۳ ازدواج با دختران شیعی ۷۶
- فصل چهارم: عوامل و زمینه های موثر در گسترش وهابیت ۷۷
- مقدمه ۷۸
- ۱-۴ نقش عربستان در گسترش وهابیت ۷۸
- ۲-۴ نقش استعمارگران و توسعه گروههای تروریستی ۸۰
- ۱-۲-۴ نقش استعمار انگلیس در پیشبرد وهابیت ۸۱
- ۲-۲-۴ نقش آمریکا در پیشبرد وهابیت ۸۴
- ۳-۴ تاثیر اوضاع سیاسی منطقه بر گسترش وهابیت ۸۷
- ۴-۴ تاثیر ساختار اقلیت های قومی ، مذهبی و فرقه ای بر گسترش وهابیت ۸۹
- ۵-۴ تاثیر شرایط جغرافیایی در گسترش وهابیت ۹۱
- ۶-۴ تاثیر شرایط و فقر اقتصادی بر گسترش وهابیت ۹۲

۹۳.....	۷-۴ تاثیر ضعف اعتقادات دینی بر گسترش وهابیت
۹۴.....	۸-۴ غالب بودن زندگی کوچ نشینی و بدوی
۹۵.....	۹-۴ کشورهای تاثیر گرفته از تبلیغات وهابيون
۹۵.....	۱-۹-۴ پاکستان
۹۸.....	۲-۹-۴ افغانستان
۹۹.....	۳-۹-۴ هندوستان
۱۰۰.....	۴-۹-۴ مصر
۱۰۰.....	۵-۹-۴ عراق
۱۰۱.....	۶-۹-۴ ايران
۱۰۳.....	فصل پنجم: چالش های ایجاد شده از آموزش ها و تبلیغات وهابیت در جهان اسلام
۱۰۴.....	مقدمه
۱۰۴.....	۱-۵ چالش های سیاسی
۱۰۴.....	۱-۱-۵ گسترش سلطه سعودی ها و غربی ها بر جوامع اسلامی
۱۰۵.....	۲-۱-۵ جنگ های داخلی و تشکیل گروه های تروریستی و جاسوسی
۱۰۸.....	۲-۵ چالش های اجتماعی - فرهنگی
۱۰۸.....	۱-۲-۵ افزایش تنش های قومی و فرقه ای
۱۰۹.....	۲-۲-۵ قربانی شدن دختران شیعی از طریق ازدواج یا تجاوز توسط وهابیها
۱۰۹.....	۳-۵ چالش های اقتصادی
۱۰۹.....	۱-۳-۵ شکل گیری و گسترش دزدان دریایی
۱۱۱.....	فصل ششم: راهکارهای مقابله با اندیشه های وهابیت و تکفیری
۱۱۲.....	مقدمه
۱۱۳.....	۱-۶ تبیین و تقویت آموزه های دینی
۱۱۳.....	۱-۱-۶ گسترش فرهنگ اصیل اسلامی و قرآن از طریق نشر و تدوین کتاب و مجلات
۱۱۴.....	۲-۱-۶ استفاده مفید از امکانات مدرن رسانه ای و فناوری در جهت نشر اسلام

- ۳-۱-۶ نقش علمای دین و حوزه علمی در آگاه سازی ۱۱۵
- ۴-۱-۶ تربیت مبلغان و تاسیس مراکزی به این منظور ۱۱۶
- ۲-۶ تلاش در جهت وحدت ۱۱۷
- ۱-۲-۶ تقویت تعامل و اتحاد علمای شیعه و سنی ۱۱۸
- ۲-۲-۶ بهبود روابط مسوولین با بزرگان اهل سنت ۱۲۰
- ۳-۲-۶ تقویت و توسعه روابط دو جانبه با کشورهای همسایه ۱۲۱
- ۳-۶ رفع محرومیت از ساکنان مناطق محروم ۱۲۱
- ۴-۶ شناسایی کانون های رخنه و تبلیغات وهابیت و انهدام آنها ۱۲۱
- ۵-۶ مقابله به مثل و مناظره با وهابیان ۱۲۲
- نتیجه گیری ۱۲۳
- منابع و ماخذ فارسی ۱۲۷
- منابع عربی ۱۳۵
- منابع انگلیسی ۱۳۹

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

عصر حاضر، عصر جنگ ایدئولوژی ها، فرقه ها و عرفان های نوظهور و خودساخته ای است که برای اثبات حقانیت و برتری خود، تلاش می کنند. در این میان تنها فرقه ای که پرچم مخالفت جدی و شدید در مقابل اسلام برافراشت، وهابیت بود که خود را اسلام حقیقی دانسته و دیگر مذاهب و فرقه ها را انحرافی می شمارد.

ریشه این فرقه به مذهب حنبلی که در اواسط قرن هجدهم میلادی، توسط محمد بن عبدالوهاب پایه گذاری شد، بر می گردد. وهابیت با گذشت سه قرن از پیدایش آن، اغلب کشورهای اسلامی و خصوصاً مرکز پیدایش اسلام، یعنی سرزمین حجاز، را بسیار تحت تأثیر خود قرار داده است. در ظهور و گسترش وهابیت، محمد بن عبدالوهاب، در دین و محمد بن سعود در قدرت بسیار تأثیرگذار بودند؛ آنها توانستند با همفکری و همسویی با سیاست های استعماری انگلیس، بر بسیاری از نواحی تسلط پیدا کنند؛ تا اینکه در سال ۱۹۳۲م. عبدالعزیز ابن سعود، با کمک وهابیون توانست پادشاهی عربستان سعودی حال حاضر را بنیانگذاری کند.

امروزه وهابیت عربستان با دارا بودن ذخایر بزرگ نفت جهان، توانسته است، صاحب نفوذ سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و علمی در دنیا شود و با کمک کردن مالی به برخی کشورهای ضعیف و فقیر، حمایت نظامی، سیاسی و فرهنگی آنها را به دست بیاورد. وهابی گری، رهبری سعودی را به ابزاری جدید مجهز نمود که برای انسجام و گسترش حاکمیت سعودی ها، بسیار اساسی بود. در واقع حاکمان عربستان با توسل به این فرقه مذهبی، یک توجیه ایدئولوژیکی ساختند که توضیح می داد، چرا آنان می بایست حکومت کنند.

با رسیدن به عصر حاضر که عصر تبلیغات به شمار می رود، وهابیت نیز با کمک جهان غرب و سرمایه داری، برای پیشبرد اهداف و نفوذ خود، از ابزار و وسائل متنوع و گوناگون جهت تبلیغ و اشاعه فرهنگ، عقاید، آداب و رسوم خود استفاده می کند.

۱-۱ بیان مسأله

بیش از دو قرن است که جریانی در منطقه شکل گرفته، که برخی آن را سلفی و برخی با عنوان وهابیت می شناسند. این جریان نقش بسیاری در سیاست های منطقه ای داشته و هر روز بر دامنه نفوذ آن افزوده می گردد. اوج نمایش و ظهور اندیشه های وهابیت در جهان اسلام معاصر را، می توان در گروههایی چون طالبان، القاعده و داعش که داعیه دار احیای عظمت مسلمانان و بازگشت به دوران سلف هستند، مشاهده نمود. رفتارهای خشونت آمیز و بی تفاوتی آنها به جان و مال مردم، انسان را به این اندیشه وا می دارد که چطور یک اندیشه دینی در مسیر تطور تاریخی خود، تا این اندازه از تفکر رحمانی پیامبر(ص) فاصله گرفته و با چه عقاید انحرافی و ابزارهایی توانسته است پیروانی را در اطراف خود جمع کند؟

وهابیون با عقاید انحرافی، بدعت ها، خرافات و تولید و تکثیر گروهک ها و فرقه های تروریستی شبیه خود، نه تنها کشورهای اسلامی، بلکه سایر جوامع و ادیان را هم درگیر خود کرده اند. یکی از مهمترین روش های آنها برای پیشبرد مقاصد خود در سال های اخیر، استفاده از تبلیغات می باشد که بیشتر در زمینه های علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بکار می رود. وهابیت برای رسیدن به خواسته همیشگی اش که جهانی کردن خویش است، سعی در نظامند کردن تبلیغ خود و مهم تر، آموزش مبلغ و فرستادن آنها به کشورهای گوناگون دارد.

از این رو وهابیت با بهره گیری از این خدمات و امکانات، در راستای تبلیغ اندیشه و باورهای خود قدم نهاده است. لذا شناخت عملکرد وهابیت و شیوه های تبلیغی به کار گرفته شده در دوره معاصر برای پیشبرد اهداف خود، مهم است و می تواند ما را به راهکارهای مناسب برای جلوگیری از این عمل تفرقه افکن کمک کند.

۱-۲ ضرورت و اهمیت پژوهش

وهابیت به عنوان جریانی مذهبی که دویست سال و اندی پیش در سرزمین وحی بوجود آمد و اکنون نیز در کلیه اتفاقات جامعه سنی حی و حاضر می باشد، جریان های افراطی و تکفیری زیادی در جهان اسلام

بوجود آورده است. امروزه جامعه اسلام با دو خطر مهم روبرو می باشد: نخست فتنه ایجاد تفرقه و اختلافات داخلی که اصلی ترین تهدید است، دوم خطر گسترش امواج اسلام ستیزی در سراسر جهان که واقعیتی در خور توجه می باشد. در راستای همین اهداف، وهابیون، از روش های جدید آموزشی و تبلیغاتی استفاده می کنند.

با این اوصاف علت و اهمیت انتخاب این موضوع با توجه به اوضاع وخیم مسلمانان کشورهای چون عراق، سوریه و افغانستان، کاملاً مشهود است؛ زیرا نه تنها مسلمانان این کشورها مورد تهدید و کشتار هستند، بلکه باید گفت تفرقه و اختلافات میان مذاهب اسلامی، باعث شیوع اسلام ستیزی در جهان شده است؛ لذا شناخت دقیق روش های تبلیغاتی، زمینه های موثر گسترش این فرقه و چالش هایی که بوجود آورده اند، می تواند کشورها را در منازعات منطقه ای به شناختی واقعی از ماهیت حرکت بازیگران سیاسی، برساند. بی شک شناخت صحیح روش های آموزشی و تبلیغی بکار گرفته شده توسط این فرقه، شرط لازم برای هر نوع تصمیم سازی و تصمیم گیری می باشد و می توان راهکارهای مختلفی در مقابله با این پدیده زیانبار در جهان اسلام ارائه داد.

۱-۳ اهداف پژوهش

الف) هدف اصلی:

بررسی شیوه های آموزشی و تبلیغی جریان وهابیت در دوره معاصر.

ب) اهداف فرعی:

۱. عوامل و زمینه های موثر در گسترش فرقه وهابیت در دوره معاصر.
۲. بررسی چالش های ایجاد شده از آموزش ها و تبلیغات وهابیت در جهان اسلام.
۳. شناسایی راهکارها و راهبردهای مقابله با اقدامات وهابیت در دوره معاصر.

۱-۴ سؤال های پژوهش

الف) پرسش اصلی:

شیوه های آموزشی و تبلیغی جریان وهابیت در دوره معاصر چه بوده است؟

ب) پرسش های فرعی:

۱. مهمترین عوامل و زمینه های موثر در گسترش وهابیت در دوره معاصر چه بوده است؟
۲. آموزش ها و تبلیغات وهابیت چه چالش هایی را در جهان اسلام ایجاد کرده است؟
۳. مهمترین راه کارها و راهبردهای مقابله با اقدامات وهابیت در دوره معاصر کدامند؟

۱-۵ فرضیه های پژوهش

الف) فرضیه اصلی:

وهابیون با در دست داشتن منابع مالی و تسلط بر حرمین شریفین از روشهای مختلف مانند راه اندازی و در انحصار قرار دادن مراکز آموزشی، علمی و دینی در جهت پیشبرد اهداف خود، اختصاص بودجه های کلان در رسانه ها و سایت جهت انتشار و پخش کتب، اعزام کاروانهای تبلیغاتی و تشکیل گروههای تروریستی و تحریف و تقطیع کتاب ها در جهت پیشبرد اهداف خود تبلیغ می نمایند.

ب) فرضیات فرعی:

۱. تاثیر ثروت دولت های آل سعود و هم پیمانانشان از جمله انگلیس و آمریکا، توسعه دانشگاهها و مدارس وهابی در جهت حمایت از احزاب سیاسی و در مقابل عدم هماهنگی مسولین کشورها برای برخورد با آنها، کمک های آموزشی و مالی و جذب افراد مناطق محروم، در اختیار قرار دادن سلاح و تجهیزات پیشرفته به گروههای تکفیری و ... از مهمترین زمینه های گسترش وهابیت در دوره معاصر بوده است.
۲. مهمترین چالش های بوجود آمده عبارتند از: گسترش سلطه سعودی ها بر جوامع اسلامی، افزایش گروههای تروریستی و تنش های فرقه ای، تربیت و جذب نیروهای مستعد با حمایت های مالی مستقیم و غیر مستقیم، کشتار و ویرانی در مراکز مقدس شیعیان، ساخت مساجد مجلل و ...

۳. تبیین دیپلماسی فرهنگی و نظام مند در ساختار امنیت ملی، شناسایی کانون های رخنه و هابی، اتحاد و تقویت روابط دوجانبه کشورهای همسایه، تقویت موج بیداری اسلامی و آموزه های دینی، استفاده مفید از ظرفیت رسانه و تدوین کتاب، محرومیت زدایی مناطق محروم و ... از جمله راهکارهای مقابله با وهابیت می باشد.

۱-۶ روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی- تحلیلی می باشد که از روش گردآوری اطلاعات به صورت فیش برداری با مطالعه کتابخانه ای و بررسی دستاوردهای پژوهشی پژوهشگران، کتابها و مجلات علمی-تخصصی انجام گرفته است.

۱-۷ کاربرد

مبلغان، چه شیعه چه اهل سنت، لازم است با شیوه های تبلیغ و ابزارهایی که این فرقه به کار می گیرند، آشنا شوند و از این طریق در راه مقابله با تهمت ها و شبهه های آنها و کم اثر کردن تبلیغات شان گام های استواری بردارند و همچنین پژوهشگران و دانشجویان علاقمند به این حوزه می توانند از نتایج این تحقیق بهره گیرند.

۱-۸ قلمرو پژوهش

قلمرو موضوعی: بررسی شیوه های آموزشی و تبلیغی جریان وهابیت در دوره معاصر.

قلمرو مکانی: تمام کشورهای اسلامی جهان، بخصوص حوزه خاورمیانه، با اقلیت مهم مسلمان را شامل می شود.

قلمرو زمانی: شیوه های آموزشی و تبلیغی جریان وهابیت را در محدوده زمانی دوره معاصر بررسی می کند.

۹-۱ سوابق تحقیق

در این قسمت به بررسی برخی پژوهشهای نویسندگان در این زمینه می پردازیم:

- کتاب «تاریخ وهابیان» نوشته «دریادار سرتیپ ایوب صبری» که توسط آقای علی اکبر مهدی پور ترجمه شده و به رشته تحریر درآمده است. نویسنده نحوه پیدایش، پایه گذار، عقاید و گوشه ای از جنایات فرقه وهابیت را بازگو می کند. جالب این که همه این جنایات ها، با عنوان دعوت به اسلام و شرک زدایی از چهره اسلام انجام یافته است. این کتاب شامل دو مقدمه: «مقدمه مترجم و مؤلف» و بحث هایی در مورد آیین قرامطه، پیدایش وهابیت، استیلا وهابیت بر بلده طیبه و مدینه پیامبر، فرمان رهاسازی حرمین شریفین از دست وهابیان، یادکردی از مؤلف و کتابنامه وهابیت و ذکر منابع کتابنامه است.
- کتاب «شیوه های تبلیغاتی وهابیت در جهان اسلام» به نویسندگی خانم «مریم شیرین جانی» که در سال ۱۳۹۳ به چاپ رسیده است. این کتاب پس از بیان خاستگاه وهابیت، به مساله تبلیغ و شیوه های سنتی تبلیغ وهابیت می پردازد. مقصود از شیوه های سنتی در این کتاب مواردی چون ارتباط با افراد تاثیر گذار جامعه مانند امیران و سران قبایل، اعزام مبلغ، خطابه و سخنرانی، مناظره و نگارش کتاب در تثبیت عقاید هستند. نویسنده شیوه های مدرن تبلیغات وهابیت را نیز در سه بخش زمینه های علمی و فرهنگی، عرصه های اجتماعی - اقتصادی و عرصه سیاسی مورد بررسی قرار می دهد.
- کتاب «وهابیت از منظر عقل و شرع»: «حسینی قزوینی» در این کتاب به بررسی پایگاه وهابیت از دیدگاه عقلی و شرعی پرداخته است. این کتاب پس از بررسی نحوه پیدایش فرقه وهابیت، اعتقادات و تاریخ آنان، در بخشی دیدگاه عالمان و مراجع شیعه را درباره این گروه جای داده و در فصلی دیگر برخی از جنبشهای و جنایات آن در جهان اسلام را بیان نموده است.
- کتاب «وهابیان را بهتر بشناسیم» توسط «علی اصغر رضوانی» تألیف شده که با اشاره به نظرات مخالف وهابیان با عقاید شیعه و اهل سنت، راهکارهایی برای مقابله با آنها ارائه داده است. این کتاب با ذکر تاریخ پیدایش وهابیان و حرکات اعتقادی و نظامی آنان آغاز شده و با جریان های مخالف و آرای موافقان آنها پایان می یابد. سلسله بحث های تاریخی پیدایش افکار وهابیان (مؤسس، مروج، مجدد افکار)، خشونت های وهابیان، پیشگویی پیامبر (ص) از ظهور وهابیان و فتوای علمای اسلام برای مقابله با آنها و برخی از

اصحاب آنها در این اثر بیان شده است. «مبانی اعتقادی وهابیت» نیز بخش دیگری این کتاب است که به تشریح مباحثی چون میزان در توحید و شرک، ایمان و کفر اختصاص دارد. در بخش‌های بعدی، فتوای وهابیان درباره سنت و بدعت، توسل، تبرک، شفاعت، استغاثه به ارواح اولیا، قسم، نذرو... سپس ابطال آن توسط اسلام و توضیح درست آن براساس آیات قرآن، آورده شده است. از دیگر موضوعات این اثر می‌توان به پرداختن ظهور خط مخالف وهابیان در عربستان و تبیین مبانی اعتقادی وهابیان را نام برد.

- کتاب «وهابیت مبانی فکری و کارنامه عملی» که توسط «جعفر سبحانی تبریزی»، تألیف شده

است. موضوع این کتاب، وهابیت، دفاعیه‌ها و ردیه‌هاست که به تحلیل مکتب وهابیت پرداخته و حقایق را خیلی ساده بیان نموده است. در فصل اول، اتحاد را رمز پیروزی ملت‌ها بر مشکلات دانسته شده و تأکید می‌کند که قرآن مجید، همه جا «وحدت کلمه» را ستوده و امت اسلام را از «تفرقه و پراکندگی» برحذر داشته است. در فصل دوم، به معرفی ابن تیمیه و زمان، زندگی و اندیشه او پرداخته که نکته‌های بسیاری را برای عبرت از تاریخ در بر دارد. در فصل سوم، پیشینه فکری و کارنامه عملی وهابیت را مورد بررسی قرار می‌دهد. در سایر فصول کتاب نیز به بررسی افکار و عقاید وهابیت پرداخته است.

- کتاب «تاریخچه نقد و بررسی وهابی‌ها» توسط «سید علی، ابراهیم» تألیف شده است و در خصوص

آراء و نظرات وهابیان و چگونگی پیدایش این فرقه بحث می‌کند. کتاب حاضر سعی دارد تا عقاید، رفتار و مسلک سعودیان وهابی را به چالش کشیده و عقائد آنان را به استناد کتاب‌های خود آنان، تحلیل کند و عقاید صحیح اسلامی را بر اساس منابع معتبر کتاب و سنت و با تکیه بر اصول کلی مورد اتفاق همه ی مسلمانان، بیان کند.

- کتاب «نظری بر تاریخ وهابیت» توسط زهرا مسجد جامعی تألیف شده است. مطلب آغازین کتاب

درباره اندیشه‌ها و تفکرات وهابیت تا ابتدای زمامداری «ملک عبدالعزیز» است که در پی آن، این جریان مقارن با زمامداری عبدالعزیز تا حال حاضر بررسی می‌شود. سپس تشکیلات و نفوذ وهابیت در کشورهای مختلف و برخی اعتقادات وهابیون ارزیابی می‌گردد. عناوین فصل‌های کتاب بدین قرار است : «ریشه‌های فکری وهابیت»، «محمد بن عبدالوهاب و آغاز اندیشه‌های وهابی»، «جامعه‌شناختی نجد و